

A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ELEMEEKET TARTALMAZÓ JOGVITÁK BÍRÓI GYAKORLATA

GOMBOS Katalin
egyetemi docens (SZTE ÁJTK)

A fogalom-meghatározásoknak különös jelentősége van a *határon átnyúló* jogvitákban. A legális definíciók megfogalmazása álláspontom szerint a nemzetközi magánjogi jogegységesítés egy lehetséges eszköze. A jelenlegi helyzetben ugyanis túlságosan sokféle fogalmat sok értelemben használunk, így gyakran a bírói gyakorlatra marad annak interpretálása, hogy egyik vagy másik kategória alatt pontosan milyen tartalom értendő.

Az 1979. évi 13. tvr. (Nmjt.) szóhasználata szerint a *külföldi elem* fogalmának értelmezésével dönthető el, hogy melyik állam jogát kell alkalmazni, ha polgári jogi, családi jogi vagy munkajogi jogviszonyban külföldi személy, vagyontárgy vagy jog (külföldi elem) szerepel és több állam joga lenne alkalmazható, illetve milyen joghatósági és eljárási szabályok alapján kell eljárni külföldi elemet tartalmazó jogvitában.¹ A külföldi elem fogalmát a bírói gyakorlat és a választottbírói gyakorlat is értelmezte. A rendesbírói jogértelmezés szerint a nemzetközi magánjogi tényállás lényege, hogy az adott jogviszonyban szereplő külföldi elem (személy, tárgy, jog) *két vagy több állam jogszabályainak alkalmazására teremt elvi lehetőséget*.² Rámutatott arra is, hogy ha a külföldi elemet tartalmazó nemzetközi magánjogi tényállásnak *nincs magyar vonatkozása, úgy a magyar bíróság joghatósága nem állapítható meg*.³ Ez utóbbi értelmezést a választottbírói jogértelmezés is megerősítette, amikor kimondta, hogy a magyar jogalanyok a magyar jogrendszer hatálya alatt állnak. Külföldi jogot az Nmjt. 1. §-a alapján is csak akkor lehet alkalmazni, ha a *jogviszonyban külföldi személy, vagyontárgy vagy jog* szerepel.⁴

¹ Nmjt. 1. §.

² BDT 2007. 1544.

³ BH 2004. 376. és EBH 2004. 1047.

⁴ VB 1998. 3. I.

A határon átnyúló jogvitákban különös jelentősége van annak, hogy az adott tényállásra van-e szabályozást adó *nemzetközi szerződés*. Ennek azért van nagy jelentősége, mert az Nmjt.-t nem lehet alkalmazni olyan kérdésben, amelyet nemzetközi szerződés szabályoz.⁵ A bírói gyakorlatban sokféle nemzetközi szerződés által szabályozott többértű jogértelmezési kérdés merül fel. Nézzünk néhány példát az értelmezési nehézségekre. A diplomáciai kapcsolatokról szóló, Bécsi Egyezmény⁶ 31. cikkének értelmezése kapcsán a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a külföldi diplomáciai képviselő által belföldön kötött magánjogi szerződésből eredő jogvita – nemzetközi szerződés eltérő rendelkezése alapján – nem tartozik magyar bíróság joghatósága alá. Vannak klasszikusnak nevezhető kérdések a bírói gyakorlatban. Ilyennek tekinthető a Hágai Gyermekelviteli Egyezmény alkalmazhatósága esetén legtöbbet vizsgált szokásos tartózkodási hely definiálásának kérdése,⁷ ami nagyban befolyásolhatja az egyezmény alkalmazhatóságának kérdését is. Napjainkban gyakran előfordul a jogviták során a nemzetközi légi fuvarozásra vonatkozó egyes jogszabályok egységesítéséről szóló Montreali Egyezmény alkalmazásának szükségessége.⁸ Az egyezmény szerint nemzetközi minden olyan fuvarozás, amelyeknél a szerződő felek megállapodása szerint az indulási és a rendeltetési hely vagy két Szerződő Állam területén, vagy csak az egyik Szerződő Állam területén helyezkedik el, de a megállapodásban egy Másik Állam területén lévő közbeeső leszállást irányoztak elő, akkor is, ha a Másik Állam nem tartozik a Szerződő Államok közé. Nem minősül nemzetközinek a fuvarozás, ha az egy Szerződő Állam területén lévő két pont között, egy Másik Állam területén lévő közbeeső leszállás kikötése nélkül történik. Ha a fuvarozás nemzetközi jellegű, az határon átnyúló jogvitát generálhat, ahol az egyezmény szabályai alkalmazásra kerülhetnek.

Az uniós aktusok közül mára örömdetesen megszorodtak a polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés területén született jogforrások. Ezek különböző szempontok alapján csoportosíthatók. Találkozunk alapvetően joghatósági kérdéseket rendező jogforrásokkal, ebbe a csoportba a „Brüsszel-sorozat” tartozik.⁹ Az alkalmazandó jog kérdéseit a „Róma-sorozat” rendezzi,¹⁰ azzal a megjegyzéssel, hogy

⁵ Nmjt. 2. §.

⁶ A magyar jogban kihirdette a 1965. évi 22. tvr.

⁷ BH 2004. 239., EBH 2003. 950.

⁸ A légitökeledési jog kérdéseiről és a Montreali Egyezményről átfogóan lásd: ANGYAL Zoltán: *Légitökeledési jog az Európai Unióban*. Budapest, HVG-Orac, 2011.

⁹ Ide sorolhatók az alábbi rendeletek: A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (Brüsszel I.); A Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (Brüsszel IIa); Az Európai Parlament és a Tanács 1215/2012/EU rendelete (2012. december 12.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról (ez a jogforrás fogja felváltani a Brüsszel I. rendeletet, szabályai 2015. január 10-től alkalmazandók).

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.); Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.); A Tanács

ebbe a körbe sorolt jogforrások között találunk komplex szabályozást nyújtó, azaz mind joghatósági, mind pedig alkalmazandó jogi kérdéseket is tartalmazó jogforrásokat.¹¹ A polgári perben azon túl, hogy az eljáró fórum és az általa alkalmazandó jog meghatározásának kérdései nem kerülhetők meg, számos eljárási cselekményhez, vagy éppen sajátos eljáráshoz kapcsolódó szabály tekintetében kapunk segítséget másodlagos uniós jogforrásokból.¹² Egy külön csoportba sorolhatjuk azokat a jogi aktusokat, amelyek a tagállami szabályokkal konkuráló, a határon átnyúló elemet tartalmazó jogvitákban választható európai eljárásokat szabályoznak.¹³ A polgári-kereskedelmi ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés gördülékenyen akkor működhet, ha laza szervezeti kerete is létezik. Erre teremtették meg az Európai Igazságügyi Hálózatot.¹⁴ Találhatunk a másodlagos uniós jogforrások érvényesülését segítő nemzetközi egyezményekkel összefüggő uniós jogforrásokat is.¹⁵ Néhány

1259/2010/EU rendelete (2010. december 20.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (Róma III.); Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (Róma IV.); Rendelettervezet a házassági vagyonjogról (Róma V.); A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (Róma VI.).

¹¹ Ebbe a körbe tartozik az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (Róma IV.); A Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (Róma VI.).

¹² Az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről (iratkezelés), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről; A Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről; A Tanács 1346/2000/EK rendelete (2000. május 29.) a fizetési képzetlenségi eljárásról; A Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról; A Tanács 2004/80/EK irányelve (2004. április 29.) a bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről; Az Európai Parlament és a Tanács 2008/52/EK irányelve (2008. május 21.) a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól.

¹³ Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról; Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról; Az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 568/2009/EK határozatával (2009. június 18.) módosított 2001/470/EK Tanácsi határozat (2001. május 28.) az Európai Igazságügyi Hálózat létrehozásáról polgári és kereskedelmi ügyekben.

¹⁵ 2006/719/EK: A Tanács határozata (2006. október 5.) a Közösségnek a Hágai Nemzetközi Magánjo-

tagállam igazságügyi együttműködéstől vagy annak bizonyos területeitől való távolmaradása miatt külön említést érdemelnek azok a határozatok, egyezmények, amelyek az opt-out, opt-in fenntartásokkal megerősített együttműködéshez való utólagos csatlakozásokkal összefüggésben születtek.¹⁶

Találkozhatunk ezen kívül olyan kiegészítő szabályokkal, amelyek elsősorban technikai jellegű kérdésekben nyújtanak segítséget, azonban gyakorlati jelentőségük óriási lehet.¹⁷

gi Konferenciához való csatlakozásáról; 2008/431/EK: A Tanács határozata (2008. június 5.) egyes tagállamoknak a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, 1996. évi Hágai Egyezménynek a Közösség érdekében történő megerősítésére vagy az ahhoz történő csatlakozásra, valamint egyes tagállamoknak a kiközöségi jog vonatkozó belső szabályozásának alkalmazására vonatkozó nyilatkozat tételére való felhatalmazásáról – Egyezmény a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról; Az Európai Parlament és a Tanács 662/2009/EK rendelete (2009. július 13.) a szerződéses és szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jog bizonyos kérdéseit érintő, a tagállamok és harmadik országok között létrejövő megállapodásokkal kapcsolatos tárgyalásokra és e megállapodások megkötésére vonatkozó eljárás létrehozásáról; A Tanács 664/2009/EK rendelete (2009. július 7.) a házassági ügyekben, a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban, valamint a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, továbbá a tartással kapcsolatos ügyekben alkalmazandó jogról szóló, a tagállamok és harmadik országok között létrejövő megállapodásokkal kapcsolatos tárgyalásokra és e megállapodások megkötésére vonatkozó eljárás létrehozásáról; 2011/220/EU: A Tanács határozata (2011. március 31.) a gyermektartásdíj és a családi tartásdíjak egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezménynek az Európai Unió nevében történő aláírásáról; A Tanács határozata (2011. június 9.) a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezménynek az Európai Unió nevében történő jóváhagyásáról; 2012/22/EU: A Tanács határozata (2011. december 12.) az Európai Uniónak a tengeri utas- és poggyászszállításról szóló 1974. évi athéni egyezményhez csatolt 2002. évi jegyzőkönyvhöz - a 10. és 11. cikke kivételével - való csatlakozásáról; 2012/23/EU: A Tanács határozata (2011. december 12.) az Európai Uniónak a tengeri utas- és poggyászszállításról szóló 1974. évi athéni egyezményhez csatolt 2002. évi jegyzőkönyvhöz – a 10. és 11. cikke tekintetében – való csatlakozásáról.

¹⁶ Az Európai Közösség és a Dán Királyság között a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló megállapodás 2005. november 16. (párhuzamos megállapodás). A megállapodás 2007. július 1-jén lépett hatályba. 2009/26/EK: A Bizottság határozata (2008. december 22.) az Egyesült Királyságnak a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I) szóló 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet elfogadására irányuló kérelméről; A Bizottság határozata (2009. június 8.) az Egyesült Királyságnak a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK tanácsi rendelet elfogadására irányuló szándékáról; 2010/405/EU: A Tanács határozata (2010. július 12.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködésre való felhatalmazásról; 2012/714/EU: A Bizottság határozata (2012. november 21.) a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén folytatott megerősített együttműködésben Litvánia részvételének megerősítéséről.

¹⁷ Formanyomtatványok kidolgozásával kapcsolatosak az alábbi jogforrások: 2004/844/EK: A Bizottság határozata (2004. november 9.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentes-

Az Amszterdami Szerződés egyik legfontosabb, az integrációt elmélyítő célkitűzése a szabadság, a biztonság és a jog térségének létrehozása volt. E térség szempontjából alapvető prioritásokat meghatározó Tamperei, Hágai majd Stockholmi Program is egyik legfontosabb célkitűzésének tekintette a határon átnyúló jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés biztosítását. A megszületett másodlagos jogforrások is alapvetően a határon átnyúló elemű jogvitákban irányadók, azonban mindezek elismerése mellett érdekesség lehet, hogy a határon átnyúló elem fogalmát a joghatósági rendeletek egyáltalán nem definiálják. Egyes jogforrások e megnevezés helyett más körülírást tartalmaznak.¹⁸ Vannak jogforrások, amelyek csak preambulumban említik e fogalmat.¹⁹ Két olyan jogforrással²⁰ találkozhatunk, amelyek definitíve, fogalom-meghatározó normában értelmezik a fogalmat.

A 1896/2006/EK rendelet szerint határon átnyúló ügynek minősül az, amelyben legalább az egyik fél az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel (az állandó lakóhely vagy szokásos tartózkodási hely fogalma a 44/2001/EK rendelet 59. 60. cikke szerint értelmezendő). Ez a definíció azonban csak az európai fizetési meghagyásos eljárás során használható. A Tanács 2003/8/EK irányelve határon átnyúló vonatkozású jogvitának azt a jogvitát tekinti, amelyben a költségmentességet kérelmező személynek nem a bíróság székhelye vagy a határozat végrehajtásának helye szerinti tagállamban van a lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye.

Ez a definíció is határon átnyúló jogvitára vonatkozik, de csak az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapítása során.

A határon átnyúló jogvita fogalma gyakran eldöntheti, hogy egy konkrétan érvényesített igény egyáltalán előterjeszhető-e az adott bíróság előtt, vagy alkalmazni lehet-e rá valamely másodlagos uniós jogforrást. E problematikát két konkrét jogvita helyzet bemutatásával fogom érzékeltetni. Gyakorinak tekinthető uniós jogforrások és nemzetközi egyezmények egymással való konkurálása. Ha az uniós jog és az adott nemzetközi szerződés egymáshoz való viszonyáról egyik jogforrás sem rendelkezik, vagy az Európai Bíróság ez irányú értelmezést még nem végzett, a jogforrások ütközése megnyilvánulhat a tárgyi hatály és a joghatóság kérdéseiben is. Napjainkban természetesnek tekinthető, hogy emberek légi járatok igénybevételével utaznak a világ egyik pontjáról a másikra. A légitörekedési jog szakirodalom

ségre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról szóló 2003/8/EK tanácsi irányelv alapján a költségmentesség iránti kérelem benyújtásához használandó formanyomtatvány kidolgozásáról; 2005/630/EK: A Bizottság határozata (2005. augusztus 26.) a 2003/8/EK tanácsi irányelv alapján a költségmentesség iránti kérelem továbbításához használandó formanyomtatvány kidolgozásáról.

¹⁸ Külföldi elem.

¹⁹ 1215/2012/EU rendelet.

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 1896/2006/EK rendelete (2006. december 12.) az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról és a Tanács 2003/8/EK irányelve (2003. január 27.) a határon átnyúló vonatkozású jogviták esetén az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése érdekében az ilyen ügyekben alkalmazandó költségmentességre vonatkozó közös minimumszabályok megállapításáról.

által egyik legvitatottabb egyezménye, a nemzetközi légi fuvarozásra vonatkozó egyes jogszabályok egységesítéséről szóló Montreali Egyezmény komplett felelősségi rendszert teremtett a légitársaságok üzemeltetői számára. Az európai fizetési meghagyásos eljárással pedig az európai jogalkotók olyan alternatív igényérvényesítési mechanizmust kívántak létrehozni, ami a határon átnyúló nem vitatott pénzkövetelések tekintetében a tagállami igényérvényesítési lehetőségek mellett áll a jogosultak rendelkezésére. Hosszabb tartamú járatkésés esetén az egyezmény szerinti felelősségi szabályok szerint – kiegészítve annak szabályait az egyezmény végrehajtási szabályainak tekinthető uniós rendelettel – az utas kártérítésre (kártalanításra) tarthat igényt. Ha egy ilyen igényt érvényesítő jogosult magyar közjegyzőnél kezdeményezi európai fizetési meghagyás kibocsátását, az egyezmény és a rendelet viszonyrendszerének elemzése nem mellőzhető. Az ilyen ügyekben többértékelési kérdés merül fel. Eljárások, igényérvényesítési lehetőségek egymáshoz való viszonyáról, valamint joghatósági és illetékességi kérdésekben is szükséges lehet állást foglalni.

A 1896/2006/EK rendelettel létrehozott alternatív igényérvényesítési eszköz akkor vehető igénybe, ha a jogvita rendelkezik határon átnyúló elemmel. Ha az állapítható meg, hogy a jogvitának nincs határon átnyúló eleme, mert mind a jogosult, mind a kötelezett olyan tagállamban székhellyel rendelkező társaság, amely ugyan több jogrendszerrel rendelkezik, ez önmagában azonban nem alapozza meg a jogvita határon átnyúló elemét, az európai uniós jog szempontjából azt csak belföldi elemnek lehet tekinteni.

Ha ugyanilyen járatkésés miatti igény tekintetében különböző tagállamokban lakó- illetve székhellyel rendelkező jogosult és kötelezett szerepel, akkor sem egyértelmű, hogy az igényérvényesítés lehetséges-e az európai fizetési meghagyásos eljárásban. A rendelet (9) preambulumbekzdése, valamint a rendelet tárgyát meghatározó 1. cikke szerint a szabályozás célja a *nem vitatott* pénzkövetelésekre vonatkozó határokon átnyúló jogviták egyszerűsítése, felgyorsítása és azok költségeinek csökkentése, valamint az európai fizetési meghagyások tagállamok közötti szabad áramlásának lehetővé tétele. Miután a rendelet 1. cikkének (2) bekezdése is hangsúlyozza, hogy az alternatív igényérvényesítési lehetőségként szabályozott európai fizetési meghagyásos eljárás lehetőségének megteremtése nem akadályozza a jogosultat abban, hogy a 4. cikk értelmében vett követelést valamely tagállam vagy a Közösség (Lisszabon óta Unió) joga szerint *rendelkezésre álló más eljárás* útján érvényesítse, így értelmezésre szorul, hogy a – légitfuvarozók, utasok és poggyász tekintetében fennálló felelősségét meghatározó – Montreali Egyezményen alapuló kártérítési követelés a nem vitatott követelés kategóriájába sorolható-e. A Bíróság szerint ugyanis maga az idővesztésesség nem minősül a Montreali Egyezmény értelmében vett *késéskől eredő kárnak*,²¹ azaz nem tekinthető automatikus jogkövetkezménynek a kártérítés fizetése, amire utal az is, hogy a légitfuvarozó bizonyos esetekben *mentesülhet a felelőssége alól*.

²¹ C-581/10. és C-629/10. sz. Emeka Nelson és társai kontra Deutsche Lufthansa AG, valamint TUI Travel plc és társai kontra Civil Aviation Authority ügyben 2012. október 23-án hozott ítélet [EBHT-ban még nem közzétett] 49. és 51. para.

Amennyiben az európai fizetési meghagyásos eljárásban érvényesíthető a kártérítési igény, illetve ha az ellentmondás folytán perré alakult eljárásra tekintettel úgy kell tekinteni az igényérvényesítést, mintha az eredetileg is keresetlélvél előterjesztésével történt volna meg, úgy a joghatóság tekintetében értelmezni szükséges a 1896/2006/EK rendelet (e rendelet utaló szabálya folytán a 44/2001/EK rendelet) és a Montreali Egyezmény egymáshoz való viszonyát is. Azt a Montreali Egyezmény végrehajtási szabályának tekinthető 889/2002/EK rendelettel módosított 2027/97/EK rendelet is megerősíti, hogy a közösségi fuvarozók, utasok és poggyász tekintetében fennálló felelősségét a Montreali Egyezmény határozza meg. Az a Montreali Egyezményhez való uniós csatlakozás óta a nemzetközi jogirodalomban és a Bíróság értelmezésével sem tisztázott, hogy a Montreali Egyezmény *kizárólagos elsőbbséget (total preemption)* vagy *részleges elsőbbséget (partial preemption)* élvez az igényérvényesítés eljárási kérdéseit rendező egyéb uniós jogforrásokkal szemben.

Kérdésként merül fel, hogy az alternatív európai igényérvényesítési eljárásban a joghatósági szabályokat a *lex specialis* elvének megfelelően a 1896/2006/EK rendelet szabályai szerint lehet figyelembe venni, vagy a Montreali Egyezmény *elsőbbsége kiterjed a joghatósági kérdések meghatározására is*, függetlenül attól, hogy perben vagy európai fizetési meghagyásos eljárásban kerül sor a kártérítési igény érvényesítésére.

Azt a bíróság a IATA és ELFAA ügyben 2006. január 10-én hozott ítéletében²² kifejtette, hogy a *Montreali Egyezmény* mint nemzetközi jogi kötelezettség a *közösségi jogrend szerves részét képezi*, mivel ahhoz 2004. június 28-i hatállyal csatlakozott a Közösség. Az Emeka Nelson és társai kontra Deutsche Lufthansa AG, valamint TUI Travel plc és társai kontra Civil Aviation Authority ügyben 2012. október 23-án hozott ítéletben²³ a Bíróság a Montreali Egyezmény alkalmazását nem attól a hagyományosan elfogadott elhatárolástól tette függővé, hogy a *szerződés nem teljesítéséről* (beszállás visszautasítása, a járat törlése) vagy *hibás teljesítéséről* (késés) van-e szó, hanem az elszenvedett sérelmeket osztályozta mindenkinél egyformán jelentkező kényelmetlenségekre (ami nem tartozik az Egyezmény hatálya alá), és a Montreali Egyezmény 19. cikke értelmében vett késésből eredő károkra.²⁴ A Bíróság ítéletkezelési gyakorlatában értelmezte a Montreali Egyezmény és az azok végrehajtásának tekinthető uniós rendelet egyes szabályait, a rendelet érvényességét, továbbá foglalkozott a további kártalanítás,²⁵ a felelősségi mérce, illetve a kimentési okok viszony-

²² C-344/04. sz. The Queen, az International Air Transport Association (IATA) és az European Low Fares Airline Association (ELFAA) kérelmére kontra Department for Transport ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet [EBHT 2006 I-00403].

²³ C-581/10. és C-629/10. sz. Emeka Nelson és társai kontra Deutsche Lufthansa AG, valamint TUI Travel plc és társai kontra Civil Aviation Authority ügyben 2012. október 23-án hozott ítéletben [EBHT-ban még nem közzétett].

²⁴ Lásd erről részletesebben: PAPP Zoltán: A Montreali Egyezmény és az Európai Unió légiközlekedési felelősségi tárgyú rendeletei viszonyrendszerének néhány aktuális kérdése. *Iustum Aequum Salutare*, IX., 2013/2. 281–299.

²⁵ C-83/10. sz. Aurora Sousa Rodríguez és társai kontra Air France SA ügyben 2011. október 13-án hozott ítélet [EBHT-ban még nem közzétett].

rendszerével,²⁶ állást foglalt az igényérvényesítési határidők és elévülés kérdésében is.²⁷ A Bíróság eddigi esetjoga többször megerősítette az IATA és ELFAA ítéletben lefektetett alapelveket, melyből kitűnik, hogy a fogyasztók védelme a Bíróság értelmezésében kulcsszerepet játszik,²⁸ azonban az eddigi Bírósági értelmező gyakorlatban az alternatív igényérvényesítési lehetőségként szabályozott európai fizetési meghagyásos eljárásban a Montreali Egyezmény alapján érvényesített kártérítési igények tekintetében a joghatóság kérdéseiről még nem foglalt állást.

A Bíróság csak érintőlegesen foglalkozott a légitársasági jog tekintetében a joghatóság kérdéseivel, amikor a C-204/08. sz. Peter Rehder kontra Air Baltic Corporation ügyben²⁹ a 44/2001/EK rendelet 5. cikke 1. pontjával összefüggésben rámutatott arra, hogy a szerződések esetén előírt különös joghatósági szabály a közelséggel kapcsolatos célkitűzésnek felel meg, és e joghatósági szabályt a szerződés, valamint az arról határozó bíróság közötti szoros kapcsolódás megléte indokolja. A 44/2001/EK rendelet 5. cikke 1. pontja b) alpontjának második francia bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az egyik tagállamból a másik tagállamba irányuló, egyetlen légitársasággal, az üzemeltető fuvarozóval kötött szerződés alapján végzett légi személyszállítás esetén a légi járatok hosszú késése miatt az utasoknak nyújtandó kártalanítás esetén a kártérítési kérelem elbírálására a felperes választása szerint azon bíróságnak van joghatósága, amelynek az illetékességi területén a repülőgépek az említett szerződésben megállapított indulási vagy érkezési helye található.

Amennyiben olyan igényérvényesítésről van szó, ahol ezek egyike és a kár bekövetkezése sem esik azon állam területére, ahol az igényérvényesítés történik, úgy kérdés, hogy joghatóság megállapítható-e. Másként megfogalmazva, a Montreali Egyezmény joghatósági szabályaival összefüggésben kérdés, hogy a felperes választása szerint a kártérítés iránti kereset az egyik szerződő állam területén lévő bíróság előtt minden további feltétel teljesülése nélkül benyújtható, vagy annak a bíróságnak, amely előtt az igény érvényesítése történik, a tagállami eljárásjogi szabályok alapján illetékességgel kell rendelkeznie. Eddig nem tisztázott értelmezéssel az a Montreali Egyezmény szabályai szerinti vagylagos joghatósági szabály sem, hogy mi minősül a légitfuvarozó olyan üzleti telephelyének, amely révén a szerződést megkötötték, értendő-e alatta minden olyan értékesítési egység, ahol repülőjegy értékesítésével foglalkoznak. Ilyen és hasonló jellegű problémák felvetésére részben választ kell adnia a magyar jogalkalmazóknak és a várható, hogy hamarosan az Európai Bíróság sem fog tudni kitérni a problémás jogértelmezési kérdések elől.

²⁶ C-549/07. sz. Friederike Wallentin-Hermann kontra Alitalia-Linee Aeree Italiane SpA. ügyben 2008. december 22-én hozott ítélet [EBHT 2008 I-11061].

²⁷ C-139/11 sz. Joan Cuandrench Moré kontra Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV ügyben 2012. november 22-én hozott ítélet [EBHT-ban még nem közzétett].

²⁸ C-402/07. és C-432/07. sz. Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon és Alana Sturgeon kontra Condor Flugdienst GmbH és Stefan Böch és Cornelia Lepuschitz kontra Air France SA ügyben 2009. november 19-én hozott ítélet [EBHT 2009 I-10923].

²⁹ C-204/08. sz. Peter Rehder kontra Air Baltic Corporation ügyben 2009. július 9-én hozott ítélet [EBHT 2009 I-06073].